

DOI: <https://doi.org/10.32820/2074-8922-2022-74-49-56>
УДК 378.1:004:005.34-027.21(045)

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ МОДЕЛІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЕДУКАЦІЄЮ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ

© Прокопенко А. О.

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Інформація про автора

Прокопенко Альона Олександрівна: ORCID:0000-0002-3735-342X, prokopenko.hgpa@gmail.com; кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри інформатики; Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради; провулок Руставелі, 7, м. Харків, 61001, Україна.

У статті представлено теоретичне обґрунтування концептуальної моделі системи едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти. Доведено, що для ефективного функціонування ця модель системи повинна містити п'ять компонентів: методологічно-цільовий – соціальне замовлення, ціль, завдання, зміст, закономірності та принципи едукації МУ в умовах діджиталізації освіти; структурно-функціональний – об'єкт, суб'єкт ЗВО та функцій едукації МУ в умовах діджиталізації освіти; організаційно-управлінський – напрями та етапи управління едукацією майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти, адміністративні методи; професійно-зорієнтований – ціль, компетентності (предметні, фахові, загальні), методи, форми та засоби, які направлені на досягнення результату; діагностико-результативний – критерії, показники та діагностичний інструментарій, що дозволяє визначити рівень прояву управління едукацією МУ в умовах діджиталізації освіти. Запропонована концептуальна модель системи виконує функцію інтегративної едукації МУ та забезпечує її системний синергізм. Адже процес едукації МУ в умовах діджиталізації освіти є багаторівневим і впливає на сутнісні особливості підготовки здобувачів освіти до професійної діяльності. У результаті взаємного функціонування всіх компонентів концептуальної моделі системи управління досліджуваним процесом створюються можливості для ефективної реалізації в педагогічній діяльності професійної адаптивності – інтегративної якості майбутніх учителів, що виражається в здатності з легкістю і швидко пристосовуватися до тих чи інших обставин та мінливих умов професійної життєдіяльності. Адаптивність у професійному співтоваристві зумовлюється професійно значущими й особистісними якостями МУ, що безпосередньо визначаються зовнішніми чинниками і підструктурами: готовністю до безперервної едукації, готовністю до постійного професійного вдосконалення і підвищення кваліфікації, готовністю і бажанням до професійної та соціальної мобільності, саморозвитку, готовності до безперервної комунікації та здатності налагоджувати якісні міжособистісні зв'язки з професійним співтовариством (зокрема з колегами) та, між іншим, із зовнішнім контуром, тобто з об'єктами професійної взаємодії.

Ключові слова: едукації, концептуальна модель, управління, майбутні вчителі, система.

A. Prokopenko "Theoretical grounding of the conceptual model of the system of managing education of future teachers in the conditions of the digitalization of education"

The article analyzes the theoretical and methodological foundations of education of future teachers in the conditions of digitalization of education. The strategic goal of the pedagogical concept of the education of future teachers in the conditions of digitalization of education is determined, namely the improvement of the system of higher pedagogical education of Ukraine based on the analysis of the concepts available in Ukraine, which relate to the educational sector. A unified framework of the hierarchy of goals of the general strategic goal and a framework of the hierarchy of goals of the general strategic goal of the pedagogical concept of education of future teachers in the conditions of digitalization of education have been developed. The first goal means improving the education of future teachers in the conditions of digitalization of education, and its goals are to increase the level of professional training, increase the level of education of future teachers, promote development and self-development; the second goal means the development of a pedagogical concept for the education of future teachers in the conditions of digitalization of education with such goals as development of an instructional concept, development of a management concept, development of a system concept, and development of a practical-utilitarian concept. Achieving the specified goals will contribute to solving the tasks of the pedagogical concept of educating future teachers in the conditions of digitalization of education and

improving the quality of education in general. The regularities of the education of future teachers in the conditions of digitalization of education have been revealed, namely the regularity of the selection of prospective directions of the methodology of the researched phenomenon for the effective professional development of future teachers; regularity of the result of the educational genesis of the personality of the future teacher; the regularity of the integration of formal, informal and informal education, the regularity of the determination of education for the professional development of future teachers; the regularity of the rapid introduction of innovative educational technologies into the educational process. The revealed specific regularities of the education of future teachers in the conditions of digitalization of education are key factors in both theoretical and practice-oriented development of this pedagogical concept.

Keywords: education, regularities, strategic goal, future teachers, pedagogical concept.

Постановка проблеми. Постійний пошук нових шляхів удосконалення національної системи освіти, апробації та впровадження інноваційних педагогічних систем, пошук нових ефективних шляхів підвищення якості освітніх послуг, реального забезпечення рівного доступу кожного громадянина до освіти, вільного вибору, пошуку шляхів інформатизації, опанування цифрового простору, який щохвилини оновлюється й осучаснюється, а відтак, і поява нових інформаційно-комунікаційних, діджиталізованих сервісів – усе це зумовлює необхідність в оновленні існуючих і розробці зовсім нових і сучасних концепцій, які відповідають дійсності, чинним стандартам і нормативним рамкам і є актуальними наразі і на найближче майбутнє.

Тому стає очевидною релевантність у теоретичному обґрунтуванні різних педагогічних концепцій та моделей, порівнянні вже існуючих із тими, що розробляються чи навіть зовсім новими концептуальними педагогічними моделями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання обґрунтування та розробки моделей конкретно наукових педагогічних феноменів стали предметом досліджень вітчизняних науковців: С.Бадер, С.Бурчак, А. Клімишиної, І.Кондратець, В. Литвин, М. Нестеренко, Г. Пономарьової, А. Харківської, Н. Чувасової та багатьох інших. Однак, незважаючи на велику кількість запропонованих науковцями моделей, нами не знайдено робіт, у яких би було представлено концептуальну модель системи управління едукацією майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти, що й послугувало поштовхом для дослідження в цьому напрямку.

Мета статті – на онові аналізу науково-педагогічної, управлінської та спеціальної літератури теоретично обґрунтувати концептуальну модель системи управління

едукацією майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти.

Виклад основного матеріалу. Основою для розробки концептуальної моделі системи управління едукацією майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти стануть обґрунтовані методологічні підходи загальнонаукового та конкретнонаукового рівнів, теоретико-методологічний базис (закономірності, принципи), а також критично-порівняльний аналіз наявних моделей підготовки вчителів. Відповідно до алгоритму дослідження, проаналізуємо моделі управління, підготовки, розвитку та виховання майбутніх учителів закладів вищої освіти, акцентуючи увагу на фрейм моделі, методологічні підходи, що були використані науковцями, принципи, функції тощо.

М. Нестеренко в дослідженні «Підготовка майбутніх учителів до моделювання уроку в умовах варіативності початкової освіти» представила модель, що складається з «теоретичного (аксіологічний, особистісно зорієнтований, компетентнісний та креативний підходи), практично-професійного (етапи, зміст, форми, методи), результативно-оцінного (критерії, рівні) блоків; педагогічних умов» [8, с. 89–109]. Критично оцінюючи розроблену дослідницею модель, зазначимо, що, на наш погляд, у процесі підготовки майбутніх учителів необхідно використовувати системний та стратегічний підходи, адже системний підхід є підґрунтям для розуміння цілісності функціонування даної моделі зокрема та процесу підготовки в закладі вищої освіти загалом, а стратегічний підхід є запорукою правильності обрання напрямів для досягнення поставленого результату, розбиваючи сам процес підготовки на короткострокові та довгострокові цілі; також для всебічного розкриття теми дослідження необхідним було б визначити, окрім загальнонаукових принципів, ще й специфічні відповідно до теми наукової розвідки.

А. Клімішиною розроблено структурно-функціональну модель підготовки майбутніх учителів математики до розвитку інтелектуальної культури учнів закладів загальної середньої освіти [4, с. 114–122], що містить чотири блоки – цільовий (мета, завдання), змістовий (методологічні підходи – культурологічний, особистісно орієнтований, компетентнісний, діяльнісний, системний, синергетичний, аксіологічний; принципи; складові готовність майбутніх учителів математики до розвитку інтелектуальної культури учнів ЗЗСО), організаційно-діяльнісний (педагогічні умови, форми, методи, засоби та технології їх формування), результативний (критерії, рівні готовності та результат) [4, с. 127–130]. Проаналізувавши теоретично обґрунтовану структурно-функціональну модель підготовки майбутніх учителів математики, вважаємо, що ця модель набула б цілісності, якщо врахувати нормативно-правовий аспект (Державні стандарти, накази, положення, ОПП тощо), а також зміст та структуру підготовки майбутніх учителів відповідного напрямку тощо.

І. Упатовою розроблено «систему методичної підготовки майбутніх учителів початкової школи, що реалізується через взаємодію методологічно-цільової (визначає мету, концептуальні засади, принципи здійснення методичної підготовки), структурно-змістової (розкриває зміст структурних компонентів методичної підготовки), технологічної (відображає реалізацію системи методичної підготовки на підготовчому, мотиваційно-орієнтаційному, змістовно-практичному та контрольньо-корекційному етапах) і діагностичної (передбачає педагогічну діагностику процесу методичної підготовки) підсистем» [13, с. 3]. Нам імпонує розроблена авторкою система методичної підготовки МУ, однак вважаємо за необхідне у процесі її реалізації врахувати можливість проведення дистанційних форм та методів роботи, адже в умовах сьогодення це нагальне питання для освітньої галузі.

А. Рощенюк обґрунтовано структурно-функціональну модель підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період, вищезгадана модель складається із орієнтаційно-цільового (мета, завдання, підходи, закономірності та принципи підготовки ІТ-фахівців), змістовно-адаптаційного (компоненти змісту професійної

підготовки ІТ-фахівців в адаптаційний період), організаційно-технологічного (методи, форми, засоби та технологія підготовки ІТ-фахівців), контрольньо-результативного (методи контролю, рівні, компоненти та результат готовності ІТ-фахівців) блоків [12; 73, с. 130].

Здійснивши аналіз запропонованої авторкою моделі, зазначимо, що в ній не виділено педагогічних умов, які б сприяли адаптації майбутніх фахівців до творчої самореалізації, на наш погляд, у даний період необхідним є створення належних умов для самореалізації; також не передбачено врахування регулятивної складової на випадок, якщо запланований результат не буде досягнуто.

Здійснивши вибіркового аналіз дисертаційних робіт вищезгаданих науковців щодо розроблених ними моделей підготовки майбутніх учителів до різних видів діяльності, можемо констатувати: авторами експериментально доведено ефективність розроблених та впроваджених в освітній процес ЗВО моделей, однак жодній із проаналізованих робіт, на жаль, дослідниками не зроблено акцент на необхідності в процесі професійної підготовки підвищувати рівень вихованості МУ, адже майбутні учителі повинні свою професійну діяльність спрямовувати на навчання, виховання та розвитку, тобто на едукацію.

Відповідно до логіки наукового пошуку, проаналізуємо наявні моделі виховання майбутніх учителів.

Г. Пономарьова [10] обґрунтувала структурно-функціональну модель системи виховної роботи у вищих педагогічних навчальних закладах, що складається з цільового (соціальне замовлення, мета, нормативно-правове забезпечення, теоретико-методологічні засади), організаційно-змістового (етапи формування в майбутніх педагогів громадянсько-патріотичної свідомості, професіоналізму й духовності; технології, методи, форми, засоби) та критеріально-результативного (критерії, показники, рівні) блоків.

Грунтовний аналіз даної моделі системи дозволив дійти висновку, що система виховної роботи в педагогічних ЗВО, запропонована авторкою, охоплює аспекти навчання, виховання та розвитку МУ й лише єдине, що можна побажати для покращення цієї системи, це перехід в цифровий простір технологій, методик, методів, заходів, форм, тобто врахувати діджиталізацію освіти.

10. Ponomarova, HF 2016, 'Systema vykhovnoi roboty u vyshchyykh pedahohichnykh navchalnykh zakladakh', [*System of educational work at higher pedagogical educational institutions*], Doc.ped.n.thesis, Skhidno ukrainskyi natsionalnyi universytet imeni Volodymyra Dalia Sievierodonetsk.

11. Sokoliuk, OV 2018, 'Monitorynh rozvytku ozdorovchoi rukhovoï aktyvnosti maibutnykh uchyteliv fizychnoho vykhovannia', [*Monitoring the development of health-improving motor activity of future teachers of physical education*], Kand.ped.n.thesis, Luhanskyi natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka, Luhansk.

12. Tadeiev, PO&Roshcheniuk, AM 2017, 'Model pidhotovky maibutnykh fakhivtsiv z informatsiinykh tekhnolohii do tvorchoï samorealizatsii v adaptatsiinyi period', [*Model of training future information technology professionals for creative self-realization during the adaptation period*], *Onovlennia zmistu, form ta metodiv navchannia i vykhovannia v zakladakh osvity* [Update of the content, forms and methods of education and training in educational institutions], iss. 16 (59), pp. 31-34.

13. Upatova, IP 2018, 'Teoriia i praktyka metodychnoi pidhotovky maibutnykh uchyteliv pochatkovoï shkoly', [*Theory and practice of methodical training of future primary school teachers*], Doc.ped.n.thesis, Kharkivskyi natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni HS Skovorody, Kharkiv.

14. Kharkivska, AA 2012, 'Teoretychni ta metodychni zasady upravlinnia innovatsiynym rozvytkom vyshchoho navchalnoho pedahohichnoho zakladu', [*Theoretical and Methodological Bases of Managing Innovative Development of Higher Educational Institution*], Doc.ped.n.thesis, Luhanskyi natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka, Luhansk.

15. Chuvasova, NO 2017, 'Teoretychni ta metodychni zasady rozvytku tvorchoho potentsialu maibutnykh uchyteliv khimii ta biolohii u vyshchyykh navchalnykh zakladakh', [*Theoretical and methodological bases of developing the creative potential of future chemistry and biology teachers at higher education institutions*], Doc.ped.n.thesis, Cherkaskyi natsionalnyi universytet imeni Bohdana Khmelnytskoho, Cherkasy.

Стаття надійшла до редакції 25.01.2022 р.